

KABINET HAVEL - Úsvit v Čechách

cyklus diskusí s kritickou reflexí současné české společnosti

listopad 2008 - listopad 2009

www.usvitvcechach.cz

ČESKÁ ZKUŠENOST - o směřování české společnosti mezi lety 68-89

On-line rozhovor s ANNOU ŠABATOVOU

10. prosince 2008 11:00-12:00 hod., webové stránky týdeníku Respekt

Diskutovat na téma směřování české společnosti mezi lety 1968-1989 i kritické reflexe současné české společnosti můžete právě nyní s Annou Šabatovou, předsedkyní Českého helsinského výboru. Zapojte se do diskuse.

Anna Šabatová (*1951) začala v roce 1969 studovat filosofii a historii na Filosofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně, avšak ve třetím ročníku byla zatčena, uvězněna a odsouzena na tři roky pro podvracení republiky za organizování letákové akce k volbám a podíl na šíření samizdatu. V prosinci 1973 byla podmíněně propuštěna. V prosinci 1976 podepsala Chartu 77 (v roce 1986 byla její mluvčí). Byla také spoluzakladatelkou Výboru na ochranu nespravedlivě stíhaných. V letech 1987-1990 se podílela na spolupráci polských a českých disidentů v iniciativě "Polsko-československá solidarita". Od září 1990 do konce roku 1991 působila jako poradkyně ministra práce a sociálních věcí pro styk s nevládními organizacemi. V roce 1988 se stala posluchačkou podzemního studia bohemistiky, magisterské studium dokončila v roce 1996. Pracovala jako redaktorka Nakladatelství Doplněk a od roku 1998 působila v oblasti sociálních služeb jako zástupkyně ředitele Městského centra sociálních služeb a prevence pražského magistrátu. V letech 1999 - 2000 byla externí poradkyní ministra práce a sociálních věcí pro oblast sociálních služeb. V roce 2001 byla zvolena zástupkyní veřejného ochránce práv, tento post zastávala do 14. února 2007. Poté začala vyučovat na katedře sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy. Je předsedkyní Českého helsinského výboru a členkou Evropského výboru pro zabránění mučení. V září ukončila na Právnické fakultě Masarykovy univerzity doktorský studijní program Teoretické právní vědy a obhájila disertační práci na téma Místo veřejného ochránce práv v demokratické společnosti – od administrativního k lidskoprávnímu pojetí.

On-line rozhovor navazuje na cyklus diskusí pořádaných Masarykovou univerzitou, Divadlem Husa na provázku a občanským sdružením DIALOG centrum, o.s. pod názvem "KABINET HAVEL - Úsvit v Čechách", který je věnován reflexi současné české společnosti u příležitosti dvacátého výročí listopadových událostí roku 1989 a poběží od listopadu 2008 do listopadu 2009. Cyklus začal 8. listopadu 2008 diskusí "Prolog s Václavem Havlem". Více na www.usvitvcechach.cz.

(On-line rozhovor je hodinový, je tedy časově ohraničen, proto výběr dotazů a také rozsah odpovědí je na odpovídajícím. Rozhovory podléhají pravidlům diskusního fóra uvedeným v obchodních podmínkách.)

"Zdá se, že málokdy v poslední době dával společenský systém tak otevřeně a bez zábrán příležitost uplatnit se lidem ochotným hlásit se kdykoli k čemukoli, pokud jim to přináší užitek; lidem bezzásadovým a bezpáteřným, ochotným z touhy po moci a osobním prospěchu udělat cokoli..."
píše v roce 1975 Václav Havel Gustavu Husákovi. Změnil se v tomto nějak společenský systém?
Kabinet Havel ()

Společenský systém se změnil zásadně. Ale lidé bezzásadoví a bezpáteřní, a dodala bych bezskrupulózní, na tom nejsou špatně ani dnes. Rozdíl podstatný je v tom, že nejsou naštěstí vyřazeni z veřejného života ani lidé zásadoví, talentovaní a mravní. Nepotkáme je sice na místech nejvyšších a tam, kde se obvykle rozhoduje, ale rozhodně se na nejrůznějších místech ve prospěch celku uplatnit mohou. Husákův normalizační režim neuvěřitelně pohrdl mnoha vzdělanými a schopnými lidmi, protože měli kritický společenský názor. Neumožnil jim doslova žádné kvalifikované zaměstnání. Tím poškodil nejen tyto lidi, ale také společnost jako celek. Dnešní doba přece jen tak nezašlapává talenty do země. Ale pokud jde o ty bezzásadové a bezskrupulózní, není bohužel současná společnost dostatečně schopna je držet v přiměřených mezích. To je otázka společenské a především politické vůle, která se musí promítnout do právních norem.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:10) Anna Šabatová

Politický režim před rokem 1989 v lidech systematicky aktivizoval a rozvíjel to nejhorší - sobectví, pokrytectví, lhovost, zbabělost, strach, rezignaci, touhu osobně ze všeho vyklouznout bez ohledu na obecné následky. Je to v nás pořád zakořeněné nebo jsme se toho během dvaceti let zbavili?

Kabinet Havel ()

Obdobně kritická slova bych možná mohla napsat i dnes, ale neudělám to, protože se setkávám také s mnoha pozitivními projevy, se solidaritou, s velkorysostí, se soucitem. To však nepřičítáme režimu. Kritického pohledu je ale zapotřebí. Silný důraz na individualismus až sobectví je ve veřejném diskursu příliš častým motivem a peněžní a technokratická orientace a povrchní utilitarismus, postupující politikou a veřejnou správou, brzdí zdravý vývoj společnosti. Sociální nůžky se rozevírají, a zejména poslední vláda v tomto směru působí neblaze. Snaha umenšit veřejný prostor ve prospěch soukromého je nebezpečná. Myslím, že jednou ze současných výzev je ho uhájit. Prostor, v němž nejsou primární tržní principy, ale hledisko společnosti a všech jejích členů. Pokleslý mediální diskurs a prostředí reklamy působí také při dlouhodobějším vlivu negativně.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:13) Anna Šabatová

Co dělá s lidmi a z lidí systém založený na strachu a apatii?

Kabinet Havel ()

Dnešní systém není sice založený na strachu a apatii, nicméně lidé i dnes mají často strach a bohužel i propadají apatii. Jistě ne všichni, ale mnozí. Hovořím-li o strachu lidí, jde často o strach, že přijdou o práci nebo, že budou mít jiné nepříjemnosti. A ten strach rozhodně není bezdůvodný. Takové případy se stávají. Rozdíl je v tom, že v dnešní době tyto odplaty nejsou centrálně řízeny, ale jsou třeba výsledkem atmosféry na malém městě a působením místních či regionálních představitelů nebo zaměstnavatelů. Ale pro postiženého to vyjde nastejno. V podzimních volbách jsem kandidovala do Senátu. V kontaktní kampani jsem často slyšela nejrůznější příklady i s dobou předlistopadovou a bylo silně cítit, že příkop, který je vyhlouben v současné době mezi vládou a obyčejnými lidmi je hluboký. Mám dojem, že si to politici ne dost uvědomují. Lidé přestávají věřit, že mohou stávající situaci jakkoliv ovlivnit.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:16) Anna Šabatová

Co bylo uděláno pro mravní a duchovní obrodu společnosti po změně režimu v roce 1989?

Kabinet Havel ()

To je velmi těžká otázka. Osobně odmítám vidět příčinu dnešního marasmu v tzv. nedostatečném vypořádání se s minulostí. Cesta, kterou se vydali senátoři Mejstřík a Štětina a další, je podle mého

názoru chybná, navíc nám zastírá skutečné příčiny současného marasmu. V devadesátých letech se v české společnosti prosadila a poměrně silně etablovala bezohledná tržní ideologie, která výslovně odmítá mravní hodnoty, o nichž mluvíte. Jako regulátora všeho v rovině ideologické vidí trh bez přívlastků. Jen si uvědomte, jak urážlivě a pohrdlivě hovoří dnešní prezident o nevládních organizacích, o lidských právech a o ochraně životního prostředí. Právě toto jsou ty nadosobní hodnoty, a respekt k nim je třeba kultivovat a oceňovat, a ne pro ně vymýšlet urážlivá pojmenování.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:19) Anna Šabatová

Co je dnes základním principem společenského uplatnění? Jací lidé se dostávají do popředí? A jak tomu bylo před rokem 1989?

Kabinet Havel ()

Vzdělání, dovednosti, schopnost komunikace, průraznost, bezskrupulóznost. Není to vždy stejné, Nelze to zevšeobecnit ani z pozitivního, ani z negativního hlediska. V tom se to právě liší. Druhá odlišnost oproti předlistopadové době jsou tehdejší požadavky na poslušnost člověka a jeho loajalitu, ty jsou dnes výrazně nižší.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:23) Anna Šabatová

Mají lidé víru v budoucnost, zájem o nadosobní hodnoty, věci veřejné a kultivovanou občanskou společnost? Čím se společnost rozvíjí, bohatne a kultivuje?

Kabinet Havel ()

Setkávám se s lidmi, kteří mají zájem o nadosobní hodnoty, mám-li použít váš termín. Není jich dokonce ani tak málo, ale jejich hlas není ve společnosti dost vidět a slyšet, což do velké míry souvisí s naší mediální krajinou. Je velmi ošemetné podlehnout tomu, že to, co se dnes a denně na nás valí z médií, je jakousi pravdou o naší současnosti, ale na druhé straně to v dlouhodobé perspektivě společnost negativně ovlivňuje a deformuje.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:24) Anna Šabatová

Čím se doba uplynulých dvaceti let mezi lety 1989 a 2009 zapíše do paměti společnosti?

Kabinet Havel ()

Myslím, že odpověď dostatečně vyplývá z odpovědí předcházejících.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:25) Anna Šabatová

Kam směřuje česká společnost? Jaká bude její perspektiva a budoucnost v následujících dvaceti letech?

Kabinet Havel ()

Myslím, že není možné uvažovat o perspektivách české společnosti, aniž si uvědomíme souvislostí evropské a světové. Oficiální český politický diskurs v tomto ohledu zaostává a nereflktuje výzvy, před nimiž světová společnost stojí. Debaty, které se například veldy na kongresu ODS, jsou toho tristní ukázkou. Dostali jsme poslední vážné varování v podobě finanční a hospodářské krize. Tato situace se zásadním způsobem protíná i s naléhavými proměnami klimatu. Podstatná část světa hladoví, umírá i na běžně léčitelné nemoci a nemá přístup k pitné vodě. I česká společnost stojí před těmito výzvami...

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:27) Anna Šabatová

Bylo o tom napsáno již dosti, přesto bych rád znal Váš názor paní Šabatová - jak se stavíte k prohlášení pana prezidenta o jeho disidentství (v současnosti)? Děkuji za odpověď.

František Vlček ()

Václav Klaus není disident, ale nezodpovědný politik, který svými voluntaristickými a extémními názory poškozují Českou republiku v zahraničí a významně osobně přispěl k zhoršení mravního klimatu ve společnosti. Viz předcházející otázka.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:39) Anna Šabatová

Jak výrazný posun (a kam) vidíte v hodnotách lidí (v ČR) po roce 89?

Zikmund R. ()

Nejvýraznější posun v hodnotách vidím směrem k vypjatému individualismu. Naštěstí mu nepropadli všichni a v tom je samozřejmě naděje.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:44) Anna Šabatová

Jak by měla společnost zareagovat na vzrůstající vliv komunistů? Je to vizitka téměř nulové sebereflexe? Proč vznikají nové politické strany?

Jan Šafránek (safranek.j@seznam.cz)

Nevidím vzrůstající vliv komunistů. Volí je přibližně stejný počet lidí. Mají jednak pevné voličské jádro, a jednak mnozí lidé v těžké sociální situaci v nich vidí naději, mj. proto, že současná politická reprezentace se projevuje arogantně a sociálně. Vznik nových politických stran není nic nepřirozeného. Za posledních deset let ale žádná významná politická strana nevznikla.

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:49) Anna Šabatová

Myslíte, že je současná česká společnost teprve nedávno vržená do víru kapitalismu připravena obstát bez větší morální újmy ve víru přicházející finanční a hospodářské "krize"?

Jakub Zázvorka (zazvorka.jakub@centrum.cz)

Snad jsem odpověděla už v předcházející otázce. Jsem skeptická, když současnou situaci sleduji, ale naděje umírá poslední...

(Odpovězeno: 10.12.2008 11:57) Anna Šabatová

Západ nebo Východ? Amerikanizace či příklon k Rusku? Evropanství nebo nacionalismus? Jak podle vás tohle rozdvajování působí na celkovou atmosféru ve společnosti? A jak na ono rozdvajování působí právě schopnost (či neschopnost) sebereflexe (pochopení a přijetí naší minulosti)?

Dana Tomešová ()

Ani Západ ani Východ. Ani USA ani Rusko. Ale poctivá reflexe minulosti i současnost a společné evropské úsilí.

(Odpovězeno: 10.12.2008 12:03) Anna Šabatová

Dobrý den. K vaší obhajobě a úspěšnému zakončení Vám paní šabatová blahopřeji. V té souvislosti se Vás zeptám na Váš názor na chystané reformy vysokého školství a také na to jak si vykládáte nedávné prohlášení Petra Nečase o zaměření na školství a snaze vybudovat "do několika let nejlepší vzdělávací systém v Evropě."

Ivan Kusák ()

Děkuji za blahopřání k obhajobě disertační práce. Odpusťte, ale bez podrobnějšího studia si netroufám posuzovat chystané reformy. Prohlášení Petra Nečase je jistě politické.

(Odpovězeno: 10.12.2008 12:05) Anna Šabatová

Možná trochu odbočím, přesto to myslím souvisí - jak se zmiňoval pan Macháček z Respektu v nedávném Auditě, kde se zamýšlel nad kongresem ODS - v politice (především v té vcholné) je pořád velmi malý počet žen, proč? Čím si to vysvětlujete?

Ivana ()

Významně by pomohly kvóty zavazující politické strany nominovat určitý podíl kandidátek na volitelných místech, nejlépe polovinu. K takovému rozhodnutí je však třeba určité odvahy, atů mnozí muži nemívají :-)

(Odpovězeno: 10.12.2008 12:08) Anna Šabatová

Je podle vás v současnosti nezbytná existence úřadu ombudsmana? Nakolik a kam se posunulo vnímání tohoto úřadu ze strany občanů a nakolik ze strany našich politiků? Neztrácí se jeho význam i možnost působení v záplavě mnoha občanských sdružení? Nebyl aby právě zde potřeba jisté "centralizace" - spíše ve smyly propagace? Podporujete dnešní stávku pracovníků sociálních služeb - BED IN?

Markéta Kováčová ()

Instituce ombudsmana je i dnes pro společnost velmi důležitá. Dokonce jsem o tom napsala knížku, která nedávno vyšla :-) Jmenuje se Ombudsman a lidská práva

(Odpovězeno: 10.12.2008 12:13) Anna Šabatová

Pozastavujete se nad současnou mediální krajinou - je ona obrazem stavu naší společnosti nebo stav společnosti se zobrazuje právě v ní? Co by měla média dělat pro získání větší důvěry (důvěryhodnosti) lidí? Je třeba nějaké konkrétní diference? Potřebují se "ta slušná! média nějak vymezit vůči bulváru?

Ivoš Procházka ()

Mediální krajina není věrným obrazem společnosti (ostatně nikdy nebyla), ale tlak na prodejnost činí situaci čím dál tím nebezpečnější. Jasnější oddělení veřejnoprávních médií od komerčních by bylo přínosem.

(Odpovězeno: 10.12.2008 12:16) Anna Šabatová

Odkaz: <http://respekt.ihned.cz/rozhovory/c1-35756810-s-annou-sabatovou-o-ceske-zkusenosti>